

Asia Suojan kohde, konepiirustus

Hakija A

Annettu 29.4.1991

Tiivistelmä *A oli laatinut kirjoittamiinsa oppi- ja käsikirjaan konepiirustuksia. Yksittäiset tekniset piirustukset eivät olleet niin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne olisivat yltäneet selittävilta piirustuksilta vaadittavaan teostasoon. Tekniset piirustukset saivat tekijänoikeussuojaa kirjallisen suojan osana siten, että piirustusten muodostamat osakokonaisuudet olivat tekijänoikeudellisesti suojattuja.*

SELOSTUS ASIASTA

A ja B Ky ovat 18.10.1990 päivätyllä kirjeellä pyytäneet tekijänoikeusneuvoston lausuntoa konepiirustusten tekijänoikeussuojasta.

Lausuntopyynnön mukaan A on kirjoittanut Konepiirustus I ja II -nimiset oppi- ja käsikirjat. Kirjan ensimmäinen osa julkaistiin vuonna 1972 ja toinen osa vuonna 1973. Kirjojen kustantaja on ollut aluksi Kustannusosakeyhtiö X ja nyt B Ky. Kirjoissa olevat konepiirustukset ovat A:n laatimia. Piirustusten kohteet, hahmot ja toteutus ovat A:n luovan panoksen tulosta.

Y ry julkaisi vuonna 1987 toisen painoksen Sähköpiirustus -nimistä oppikirjaa. Teos on tarkoitettu oppi- ja käsikirjaksi käytettäväksi muun muassa teknisissä oppilaitoksissa. Kirjan tekijä on C ja kustantaja Y ry:n Koulutus ja Kustannus Oy. Sähköpiirustus -teokseen on tekstiin liittyen otettu A:n laatimia konepiirustuksia Konepiirustus I ja II -teoksista.

Lausuntopyynnön liitteenä on rinnakkain konepiirustukset mainituista teoksista. Molemmissa teoksissa on esimerkkinä toimintamitasta kierukkavaihteen akseliväli. Myös valmistusmitasta ja mittojen ryhmittämisestä on samanlaiset piirustukset lukuunottamatta joitakin muutoksia mittasuhteissa. Niin ikään ympyrän ja kaaren mitoituksesta teoksissa on samankaltaisia piirustuksia. Leikkauksia koskevassa kappaleessa on erilaisia leikkauksia ja leikkausviivoituksia kuvaavat piirustukset lähes samoja. Lausuntopyynnössä on viimeisenä esimerkkinä dimetrisen projektion muodostuminen, mikä on kuvattu molemmissa teoksissa samanlaisin piirustuksin.

Lausuntopyynnössä todetaan, että A:n laatimat piirustukset on kopioitu C:n teokseen joko sellaisenaan tai sitten niihin on tehty epäolennaisia ja vähäisiä muutoksia. Kuvien kokonaishahmo on kaikissa sama. Mikään tekninen tai muukaan syy ei edellytä samanlaisien kuvien käyttöä. Sähköpiirustus -teoksessa olevat kuvat eivät voi olla peräisin muusta lähteestä kuin Konepiirustus I ja II -teoksesta, koska kysymyksessä olevat piirustukset on julkaistu Suomessa ainoastaan nyt puheena olevissa teoksissa, joista A:n teos on varhaisempi.

Sähköpiirustus -teokseen on lausuntopyynnön mukaan kuvien lisäksi monissa kohdin kopioitu tekstijaksoja Konepiirustus I ja II teoksista joko sellaisenaan tai vähäisin muutoksin.

Tekijänoikeuslain mukaan suojattuja teoksia ovat muun ohella selittävät piirustukset. Hakijoiden käsityksen mukaan A:n laatimat piirustukset saavat tekijänoikeussuojaa sekä itsenäisinä teoksina että Konepiirustus I ja II nimisen kirjallisen teoksen osana.

Y ry ry:n julkaisemaan Sähköpiirustus -teokseen on kopioitu A:n laatimia kuvia ilman hänen ja B Ky:n suostumusta. Konepiirustus I ja II teoksia ei mainita Sähköpiirustus -teoksen lähteenä. Hakijaa ei mainita kopioitujen piirustusten tekijänä.

Kysymykset

1. Ovatko A:n Konepiirustus I ja II -teoksiin laatimat konepiirustukset suojattuja tekijänoikeuslain tarkoittamina selittävinä piirustuksina ja/tai Konepiirustus I ja II teosten osina?
2. Ovatko Y ry, Y ry:n Koulutus- ja Kustannus Oy sekä C sisällyttämällä luvatta A:n laatimia selittäviä piirustuksia julkaisemaansa Sähköpiirustus -teokseen loukanneet A:n ja B Ky:n taloudellisia oikeuksia?
3. Ovatko Y ry, Y ry:n koulutus- ja kustannus Oy sekä C sisällyttämällä lähdeä tai tekijän nimeä mainitsematta A:n laatimia selittäviä piirustuksia julkaisemaansa Sähköpiirustus -teokseen rikkoneet A:n moraalisia oikeuksia?

Y ry:n ja C:n vastineet

Tekijänoikeusneuvosto on varannut Y ry:lle Sähköpiirustus -teoksen julkaisijana ja C:lle teoksen tekijänä tilaisuuden vastineen antamiseen.

Y ry ja C katsovat, että A:n teoksissa olevat ja lausuntopyynnössä mainitut piirustukset eivät ole tekijänoikeuslain 1 §:n 2 momentin tarkoittamia sellaisia selittäviä piirustuksia, jotka voisivat saada tekijänoikeudellista suojaa. A:n piirrookset tai niitä selittävät tekstit eivät ole sillä tavoin itse-

näisiä ja omaperäisiä kuin tekijänoikeussuojan saaminen edellyttäisi. Piirustukset ja tekstit ovat sellaista kirjan yleistä tietosisältöä, johon ei voi saada tekijänoikeutta. A ei kirjoissaan ole pukenut tätä tietosisältöä mihinkään sellaiseen muotoon, joka oikeuttaisi tekijänoikeudellista suojaa.

Lakitekstissä kuvaillaan tekijänoikeuden kriteereitä ilmaisuilla "luoda" ja "teos". Itsenäisyys, omaperäisyys, luovuus ja teoksenomaisuus eivät tässä tapauksessa voi täytyä, kun lähes kaikki lausuntopyynnössä esimerkeiksi poimitut piirustukset ja tekstit löytyvät SFS -standardeista ja A:n kirjain vanhemmista alan oppikirjoista. Tekstien osalta vastineessa korostetaan erityisesti sitä, että ne ovat yleisiä ohjeita ja osin jopa määräyksenluonteisia, eivät A:n luovuuden tuotteita.

Sähköpiirustuskirjasta osa 5 "Teknisen piirtämisen perusasiat" muodostaa vain pienen osan: 45 sivua kirjan kaikkiaan 445 sivusta. Kirjan tätä jaksoa laadittaessa on lähdeaineistona ollut käytössä paljon erilaista aineistoa, josta tärkeintä on ollut standardit ja muu kirjallisuudesta löytyvä alan yleistieto. Myös A:n kirjoista on tarvittavaa yleistietoa saatu ja tiettyjä piirroksia on käytetty esikuvina kirjaa tehtäessä.

Sähköpiirustuskirjan sadoista piirroksista n. 15 piirustusta on sellaisia, joiden "esikuvana" A:n teoksessakin esiintyviä piirroksia on ollut. Vastineessa mainitaan, että A:n teoksessa piirustuksia on n. 2 000 ja korostetaan, että yhtään A:n kirjojen piirroksista ei ole kopioitu Sähköpiirustuskirjaan, vaan kaikki piirustukset on nimenomaan piirretty tätä kirjaa varten. Piirustukset toki muistuttavat A:n piirustuksia, mutta se johtuu yksinomaan siitä, että ne asiat, joita piirustukset esittävät, on yleensä tapana esittää juuri siten, kuin Sähköpiirustuskirjassakin on esitetty. Yhteneväisyys ei siis johdu siitä, että Sähköpiirustuskirjaan olisi plagioitu A:n hengentuotteita.

Yleishuomiona esillä olevasta asiasta vastineessa todetaan, että ottaen huomioon molempien kirjojen laajuuden ovat niistä löydettävät yhteneväisyydet varsin vähäiset.

A:n kirjoista todetaan, että ne itsessään sisältävät varsin paljon piirustuksia ja sellaista selittävää tekstiä, jotka joko sellaisenaan tai vähän muunneltuna esiintyvät mm. standardeissa ja muissa alan teoksissa. A:lla ei voi olla tekijänoikeutta tällaisiin piirroksiin ja teksteihin. Varsin konkreettisenä esimerkkinä mainitaan A:n kirjan I-osan sivuilla 319 – 409 esiintyvät piirustukset, jotka on suoraan kopioitu sähköpiirustusstandardeista. Näistä piirustuksista 10 on nyt vastineen antavan C:n itsensä laatimia. A:n kirjoissa on myös tekstiosuutta, joka on aiemmin julkaistu jo monissa muissa alan teoksissa. Tämä A:n itsensä noudattama menettely kuvaa hyvin sitä, minkä tyyppisestä tiedosta näissä piirustuksissa on kyse: yleisistä, alan oppikirjoista löytyvistä, ohjeenluonteisista tiedoista, joihin kukaan yksittäinen taho ei pääsääntöisesti voi saada tekijänoikeutta.

Vastineen mukaan vailla merkitystä ei ole myöskään se, että A:nkaan kirjoista ei käy ilmi, milloin piirros tai teksti on nimenomaisesti A:n "luomaa" ja milloin yleistä, jo muualla julkaistua ja vapaasti lainattavaa tietoa.

Taloudellisten ja moraalisten oikeuksien loukkauksen osalta vastineessa todetaan, että A:n piirustukset ja tekstit eivät ylipäänsä saa tekijänoikeudellista suojaa, eikä mitään tekijänoikeuden loukkausta ole tapahtunut. Jos Sähköpiirustuskirjalla katsottaisiin näitä oikeuksia loukatun, se johtaisi täysin kestävämpään tilanteeseen ainakin monien teknisen alan oppikirjojen julkaisemisen kannalta: kertaalleen standardissa tai alan oppikirjassa julkaistua tietoa ei kukaan muu enää voisi kirjoissa esittää ilman lupien ja suostumusten hankkimista.

Oikeudenloukkausnäkökohtaa pohdittaessa on vastineen mukaan otettava huomioon, etteivät Sähköpiirustuskirja ja Konepiirustus I ja II -kirjat ole miltään osin keskenään kilpailevia teoksia. Niiden käyttäjä- ja ostajakunta on täysin erilainen.

Moraalisten oikeuksien osalta vastineessa todetaan, että Sähköpiirustuskirjassa A:ta ei mainita kysymyksessä olevien piirustuksien ja tekstien tekijänä ja B Ky:tä julkaisijana, koska Konepiirustuskirjoissakaan ei niin ole menetelty mm. C:n laatimien piirustusten osalta. Kyseessä on yleisesti käytössä oleva tieto.

Lopuksi vastineessa viitataan lausuntopyyntöön liitteenä oleviin kopioihin ja todetaan, että:

Kopiosivuilla 1–2 Sähköpiirustuskirjassa esitetyt asiat perustuvat standarditeksteihin, mm. SFS 2763, nykyisin SFS-ISO 3098/1. Kopiosivulla 3 Sähköpiirustuskirjassa esitetyt mittojen määritelmät perustuvat standarditeksteihin. Kopiosivulla 4 toimintamittaa esittävä kuva löytyy lähes samanlaisena jo 1950-luvulla julkaistusta Tekniikan Käsikirja I:stä, s. 315, kuva 183. Kopiosivulla 5 ympyrän ja kaaren mitoitusta koskevaa piirustusta (kuva 5.8) vastaavat ohjeet ja piirrokset löytyvät standardeista ja muista ohjeista. Kopiosivuilla 8–9 esitettyjen piirustusten osalta viitataan standardeihin ja mm. Tekniikan Käsikirja I:ssä esitettyyn. (S. 8 kuvan 5.26 osalta ks. SFS 3703 kuva 9 ja s. 9 kuvan 5.27 osalta ks. SFS 3703 kuvat 15–17 sekä Tekniikan Käsikirja I s. 312 kuva 179.) Kopiosivun 11 isometristä projektiota koskeva tieto löytyy standardista SFS 4688.

A:n lisäkirjoitus

A katsoo lisäkirjoituksessaan, että lausuntopyyntöön annettu vastine ei ole asianmukainen. Esimerkkinä hän mainitsee vastineessa olevan viittauksen Tekniikan Käsikirjassa olevaan kierukkavaihteen kuvaan. Vastineen mukaan tuo 1950-luvulla ilmestyneessä kirjassa oleva kuva on lähes

samanlainen kuin nyt esillä olevat kiistanalaiset kuvat. A toteaa, että Tekniikan käsikirjassa selitetään kierukkavaihteen rakenteellisia yksityiskohtia, tehonsiirtokykyä ynnä muuta sellaista. Sen tyyppisiä kuvia on vaikka kuinka paljon erilaisissa koneenrakennusopin kirjoissa, eikä niihin A:n mukaan voi saada tekijänoikeutta. Kyse ei ole kierukkavaihteen yleisistä kuvista, vaan siitä oivalluksesta, että kierukkavaihteen toiminnalle on erityisen tärkeää akselivälin mitan suuri tarkkuusvaatimus ja tämän mitan soveltuvuus ja tarkoituksenmukaisuus toimintamitta -käsitteen havainnollistamiseen.

A kyseenalaistaa viittaamisen standardiin SFS-ISO 129, koska hän katsoo, ettei standardi ole voinut olla saatavilla ennen Sähköpiirustuskirjan 1. painoksen ilmestymistä 1987 alkupuolella. Edelleen A toteaa muiden standardien käyttämisestä, että niitä saa käyttää, jos on hankkinut luvat niiden käyttämiseen. A:lla on ollut lupa käyttää SFS-aineistoa, kuten hänen teoksensa esipuheessa on mainittu. A:n mukaan kysymys ei kuitenkaan ole Sähköpiirustuskirjassa mahdollisesti käytetyistä standardeista, vaan siitä, että Sähköpiirustuskirjaan on plagioitu hänen teosten kuvia ja tekstejä.

A toteaa, että oppikirjojen tulee noudattaa standardeja. Standardit eivät kuitenkaan sellaisenaan sovi oppikirjoiksi tai käsikirjoiksi, sillä ne ovat liian niukkasanaisia, eikä niissä ole riittävästi kutakin asiaa havainnollistavia kuvia, jotka juuri koneenpiirustusopin kirjoissa ovat välttämättömiä. Oppikirjan tekijällä tulee olla tietämys standardeista sekä alan ammattitieto ja -taito, jotta hän pystyy keksimään kuhunkin tapaukseen juuri oikeat osuvat kuvat ja oppilaille soveltuvat tekstit. A:n mukaan näin on menetelty hänen teoksessa, mutta C ei ole sitä tehnyt, vaan jäljentänyt kuvat ja tekstit A:n teoksesta joko sellaisenaan tai vähäisin muutoksin. A:n teosten perusteellisuudesta ja osuvista teksteistä ja kuvista johtuu, että hänen teoksensa ovat oppikirjoina lähes kaikissa teknisissä oppilaitoksissa ja koneenrakennuksen alan teollisuuden piirustuskonttoreissa. A:n mukaan tästä on vedettävissä johtopäätös, että hänen teokset ovat omaperäisiä, mutta C:n kirja ei.

A selvittää yksityiskohtaisesti, miksi juuri kierukkavaihteen akseliväli on hyvä esimerkki toimintamitasta aloittelevalla opiskelijalle. A toteaa, että toimintamitta -käsitteen selventämiseksi olisi ollut tuhansittain mahdollisuuksia keksiä yhtä hyviä tai parempia kuvia kuin hänen teoksiin on otettu, mutta C on plagioinut kuvan A:n teoksesta.

A:n mukaan oikean kuvan keksiminen ja sen yksityiskohtien oivaltaminen sekä soveltaminen opetustarkoitukseen edellyttää laajaa koneenrakennuksen tietämystä ja koneenrakennusopin tietojen soveltamiskykyä koneenpiirustusopin oppikirjaan. Ammattitaitojen ja omaperäisen ajatus työn tuloksena on syntynyt oikea ja osuva kuva toimintamitta -käsitettä selventämään ja havainnollistamaan toisin sanoen se on luovan työn tulos.

A mainitsee esimerkkinä, että myös pallopinnan merkinnän soveltamis-esimerkki on kopioitu hänen teoksestaan C:n kirjaan sellaisenaan. A:n mukaan soveltamisesimerkkejä olisi ollut tuhansia muitakin kuin hänen teoksessaan käytetty pallopäinen niveltappi.

Vastineessa esitetty väite, että piirustukset muistuttavat A:n piirustuksia, mutta se johtuu yksinomaan siitä, että ne asiat, joita piirustukset esittävät yleensä on tapana esittää juuri siten kuin Sähköpiirustuskirjassakin on esitetty, ei pidä A:n mukaan paikkaansa, koska asioiden selittämiseen olisi ollut käytettävissä tuhansia erilaisia kuvia.

A kiistää vastineen myös siltä osin kuin vastineessa katsotaan olevan kysymys yleisistä, alan oppikirjoista löytyvistä, ohjeenluontoisista tiedoista, joihin kukaan yksittäinen taho ei voi saada tekijänoikeutta. Kysymys ei ole yleisistä tiedoista, kun C jäljentää kuvia ja kuvayhdistelmiä tarkalleen mittalukuja myöten A:n teoksesta.

A kiistää niin ikään väitteen siitä, etteivät Sähköpiirustuskirja ja Koneenpiirustus I ja II -kirjat olisi miltään osin keskenään kilpailevia teoksia. Koneenpiirustustietoja on Sähköpiirustuskirjassa, koska lukijat tarvitsevat niitä. Tekniikan kehittyessä selvät rajat muun muassa sähkötekniikan ja koneenrakennuksenkin väliltä häviävät.

Edelleen A kiistää vastineessa esitetyt kopiosivuittain yksilöidyt väitteet. C:n kirjassa olevat piirustukset ja tekstit eivät perustu standardeihin, vaan ne on kopioitu A:n teoksista.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntoon seuraavan.

Lausunto on valmisteltu tekijänoikeusneuvoston asettamassa jaostossa, jonka puheenjohtajana on toiminut oikeustieteen tohtori Markku Tyynilä, jäsenenä professori Niklas Bruun ja oikeustieteen lisensiaatti Rainer Oesch, sekä sihteerinä varatuomari Kristiina Harenko. Lisäksi Tampereen teknillisen korkeakoulun mekanismiopin apulaisprofessori Veli Siekkinen ja lehtori Risto Alanko ovat teknillisen alan asiantuntijoina antaneet tekijänoikeusneuvoston pyytämän kirjallisen asiantuntijalausunnon.

Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Kirjallisia teoksia suojataan sekä kaunokirjallisia että selittäviä kirjallisia esi-

tyksiä. Pykälän 2 momentin mukaan kirjallisena teoksena pidetään myös karttaa sekä muuta selittävää piirustusta.

Lain valmistelutöiden mukaan selittävää piirustusta suojataan kirjallisena teoksena sen vuoksi, "että lainsuojan on oltava saman siitä riippumatta, onko jonkin asian esittämistä varten käytetty kirjallista vai kuvallista ilmaisumuotoa" (komiteanmietintö 1953:5, s. 46).

Komiteanmietinnössä todetaan sivulla 47 selittävistä piirustuksista edelleen:

"Asian luonnosta johtuu, että myös nyt tarkoitettujen teosten tulee täyttää tiettyjä vaatimuksia itsenäisyyteen ja omaperäisyyteen nähden tullakseen osallisiksi tekijänoikeussuojasta. Edellytykseen, että teoksen tulee olla selittävä, sisältyy laatuvaatimus, vaikkakin rajoitetussa mielessä. Edellytetään nimittäin, että teoksen täyttääkseen sanotun laatuvaatimuksen tulee olla valmistettu jonkinlaisia tieteellisiä menetelmiä käyttäen. Vaikkakaan sellaisella teoksella ei välttämättömästi tarvitsisi olla tieteellistä arvoa, kohoaisi se kuitenkin niiden yksinkertaisten tuotteiden, ennen muita tavallisten karttojen ja piirustusten, yläpuolelle, jotka ilman sellaisen rajan määrittämistä myös tulisivat osalliseksi ehdotetusta suojasta. Lopuksi on huomattava, että sanottu suoja esillä olevassa tapauksessa kohdistuisi ainoastaan mainitunlaiseen teokseen sellaisenaan. Ns. ryhmä- tai mallitalosta julkistettu piirustus olisi siis suojattu jäljentämistä vastaan, mutta rakentaminen piirustuksen mukaan ei olisi kiellettyä."

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että konepiirustukset ovat selittäviä piirustuksia, jotka voivat saada tekijänoikeussuojaa edellyttäen, että ne ovat itsenäisiä ja omaperäisiä eli yltyvät teostasoon. Teostasoon katsotaan yleensä täyttyvän, jos kukaan muu kuin tekijä ei vastaavaan työhön ryhtyessään päätyisi samanlaiseen lopputulokseen. Teostasovaatimus vaihtelee eri tuotteiden osalta. Kirjallisten teosten teostasovaatimus on melko alhainen, ja ne yleensä saavat tekijänoikeussuojaa.

Tekijänoikeus ei suojaa ideaa, periaatteita tai tietoja sinänsä, vaan sitä persoonallista ilmenemismuotoa, johon ne on puettu. Tekijänoikeus suojaa esimerkiksi sellaista konepiirustuksen ilmaisumuotoa, jossa tekijän persoonallinen luomistyö ilmenee, mutta ei teknillisen ongelman ratkaisuideaa tai periaatetta. Tekijänoikeussuoja ei siten estä omaperäisen idean hyödyntämistä sinänsä.

Tekijänoikeusneuvoston saamassa asiantuntijalausunnossa katsotaan, että A:n kirjoissa Koneenpiirustus I ja II esitetyt yksittäiset piirustukset eivät ole riittävän omaperäisiä ollakseen tekijänoikeussuojan alaisia, mutta sen sijaan A:n esittämä kokonaisuus, jolla hän konkretisoi piirustusmerkintöjen merkitsemistapaa, on itsenäistä luovaa työtä vaativa ja asiasisällöltään omaperäinen.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että mitkään A:n kirjan yksittäisistä selittävästä piirustuksista eivät ole muodoltaan sillä tavoin omaperäisiä, etteikö joku muu asiantuntija voisi itsenäisesti päätyä esittämään jonkin asian samanlaisella piirustuksella. Ne eivät siten yllä teostasoon.

Vaikka yksittäiset selittävät piirustukset eivät yllä teostasoon, on erikseen harkittava, saavatko ne tekijänoikeussuojaa kirjallisen teoksen osana. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että A:n kirja kokonaisuudessaan eli tekstin ja piirustusten yhdistelmä ylittää kirjallisen teoksen teostasoon ja on siten tekijänoikeudellisesti suojattu. Teoksen osakokonaisuudet, jotka sisältävät tekniset piirustukset, ovat siten tekijänoikeudellisesti suojattuja, vaikka tekniset piirustukset sinänsä, tällaisesta osakokonaisuudesta erotettuna, ovat vapaasti käytettävissä.

Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa tietyin tekijänoikeuslain 2 luvussa säädetyin rajoituksin yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna. Tekijä voi siirtää nämä oikeutensa toiselle kokonaan tai osittain. Esillä olevassa tapauksessa A on luovuttanut kustannusoikeudet ensiksi kustannusosakeyhtiö X:lle ja nyt B Ky:lle.

A:lla ja B Ky:llä on 2 §:n nojalla oikeus määrätä teoksen tai sen osan käyttämisestä muuttamattomana tai muutettuna. Teoksen käyttöön tulee siten saada oikeudenhaltijoiden suostumus ellei käyttö ole jonkin tekijänoikeutta rajoittavan säännöksen perusteella sallittua ilman oikeudenhaltijan suostumusta. Esillä olevassa tapauksessa on vertailtavana olevat asiakokonaisuudet selitetty A:n ja C:n kirjoissa hyvin samanlaisin piirustuksin. Koska A:n kirja on vanhempi, on selvitettävä, onko C:n kirjassa hyödynnetty A:n teosta tekijänoikeudellisesti sallitulla tavalla vai ei.

Tekijänoikeuden rajoituksista voidaan mainita lainaus- eli sitaattioikeus, josta säädetään tekijänoikeuslain 14 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Sitatitioikeuden käyttämisen tarkoituksena voi olla teoksen arvosteleminen, selostettavan asian selvittäminen tai havainnollistaminen sitaattiesimerkein tai esimerkiksi tyylinäytteen antaminen toisesta teoksesta. Oikeuskirjallisuudessa ei ole katsottu sallituksi esimerkiksi sisällyttää omaan teokseen valikoituja otoksia toisista teoksista oman teoksen laadun parantamiseksi. Myöskään pelkät sitaattikokoelmat eivät ole hyvän tavan mukaisia. Laki ei vaadi sitaattilta lyhyttä, vaan kysymys sallittavan sitaatin pituudesta on ratkaistava kussakin yksittäistapauksessa erikseen ottaen huomioon lainauksen tarkoituksen sekä lainatun osan ja koko teoksen laajuuden välisen suhteen. Sitatit tulee antaa oikea kuva siteerattavasta asiasta. Siteeraus ei edellytä siteerattavan teoksen tekijän suostumusta, eikä siitä tarvitse maksaa korvausta. Hyvä tapa edellyttää yleensä lähdetekstien ja tekijän mainitsemista sitaatin yhteydessä.

Lain 14 §:n 2 momentin mukaan arvostelevaan tai tieteelliseen esitykseen saa ottaa tekstiin liittyviä kuvia julkistetuista taideteoksista. Tämä kuvasitaattisäännös ei kuitenkaan sovellu teknisiin piirustuksiin, joita suojataan tekijänoikeuslain 1 §:n 2 momentin mukaan kirjallisina teoksina. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että A:n teoksen osia ei ole käytetty C:n kirjassa sitaatinomaisesti tekijänoikeuslain 14 §:ssä säädetyllä tavalla. Teoksen osien käyttöä ilman tekijän lupaa ei voi pitää sallittuna myöskään muiden tekijänoikeuden rajoitusten perusteella.

Vastaja on katsonut, että piirustusten käyttö on oikeutettua sillä perusteella, että ne ovat alan yleistä tietosisältöä ja että osa piirustuksista esiintyy standardeissa. C:n teoksessa ei ole kuitenkaan ainoastaan hyödynnetty yleistä tietosisältöä tai standardeissa olevia yksittäisiä piirustuksia, kun C:n teokseen on jäljennetty A:n teoksen osakokonaisuuksia vähäisin muutoksin. Tekijänoikeudelliselta kannalta on merkityksetöntä, onko jäljentäminen tapahtunut piirtämällä tai muuta menetelmää käyttäen. Asioita kuvaavat esimerkit ovat samoja kuin A:n teoksessa, vaikka niitä voisi kuvailla useilla eri esimerkeillä, ja asiat on esitetty siinä muodossa, johon A ne on teoksessaan saattanut. Sillä seikalla, että A:n piirustuksia on joiltakin osin muuteltu, ei ole merkitystä, koska lain 2 §:n mukaan tekijänoikeudenhaltijoilla on oikeus määrätä teoksesta myös muutetussa muodossa.

Edellä olevaan viitaten tekijänoikeusneuvosto toteaa, että lausuntopyynnössä tarkoitettu A:n teoksen osien käyttö ei ole sallittua minkään tekijänoikeutta rajoittavan säännöksen perusteella. Teoksen osia on myös hyödynnetty sellaisenaan, eikä kysymyksessä ole tekijänoikeudellisesti vapaa tietojen ja ideoiden hyödyntäminen. A:n teosten osien käyttöön olisi siten tullut tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan saada oikeudenhaltijoiden suostumus. A:n ja B Ky:n 2 §:n mukaisia taloudellisia oikeuksia on siten loukattu, kun heiltä ei ole pyydetty suostumusta A:n teoksen osien käyttöön.

Tekijänoikeuslain 3 §:ssä säädetään tekijän moraalisisista oikeuksista, joita ovat oikeus tulla hyvän tavan mukaisesti mainituksi, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin, sekä kielto muuttaa teosta tekijän kirjallista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla. Tekijä voi sitovasti luopua 3 §:ssä säädetyistä oikeuksistaan vain tietyissä rajoitetuissa tapauksissa.

Kirjallisten teosten osalta hyvä tapa pääsääntöisesti edellyttää tekijän nimen ilmoittamista. A:n nimi olisi siten tullut ilmoittaa, kun hänen teoksen osista on valmistettu kappaleita ja ne on saatettu yleisön saataviin. A:n moraalisia oikeuksia on siten loukattu, kun häntä ei ole ilmoitettu tekijäksi.

Teoksen luvaton käyttö ja moraalisten oikeuksien loukkaus voivat olla rangaistavia tekijänoikeuslain 56 a §:n nojalla tekijänoikeusrikkomukse-

na edellyttäen, että teot on tehty tahallaan tai törkeästä varomattomuudesta. Luvattomasta käytöstä seuraa lain 57 §:n mukaan velvollisuus suorittaa kohtuullinen hyvitys. Hyvitysvelvollisuus ei edellytä tuottamusta. Jos käyttäminen on tapahtunut tahallaan tai tuottamuksesta tai kysymys on rangaistavasta teosta, on hyvityksen lisäksi suoritettava korvausta menetyksestä, kärsimyksestä ja muusta haitasta.

Yhteenveto

A:n teoksen yksittäiset tekniset piirustukset eivät ole niin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne sellaisenaan yltaisivät selittävilta piirustuksilta vaa-dittavaan teostasoon. Tekniset piirustukset saavat kuitenkin tekijänoikeussuojaa kirjallisen teoksen osana siten, että piirustusten muodostamat osakokonaisuudet ovat tekijänoikeudellisesti suojattuja. Tekijänoikeus teokseen on A:lla joka on kuitenkin luovuttanut kustannusoikeudet B Ky:lle.

C:n kirjaan on jäljennetty osia A:n teoksesta vähäisin muutoksin lähdetä tai tekijän nimeä ilmoittamatta. C:n kirjassa ei ole ainoastaan hyödynnetty A:n teoksen yleistä tietosisältöä tai periaatteita ja ideoita, vaan C:n kirjaan on otettu tiettyjä osakokonaisuuksia sellaisessa muodossa, johon A ne on saattanut. Käyttö ei ole tapahtunut tekijänoikeuslain 14 §:n edellyttämällä tavalla sitaatinomaisesti, eivätkä käyttöön sovellu myöskään muut tekijänoikeutta rajoittavat säännökset. Käyttö loukkaa siten A:n ja B Ky:n tekijänoikeuslain 2 §:n mukaisia oikeuksia. Myös A:n tekijänoikeuslain 3 §:n mukaisia oikeuksia on loukattu, kun häntä ei ole ilmoitettu tekijänä, kuten hyvä tapa edellyttäisi.

Tekijänoikeuslain 2 ja 3 §:n vastainen menettely voi johtaa rikosoikeudelliseen vastuuseen sekä korvausvelvollisuuteen menetyksestä, kärsimyksestä ja muusta haitasta. Luvattomasta käytöstä seuraa tuottamuksesta riippumatta velvollisuus kohtuullisen hyvityksen suorittamiseen.